

“Ens agraden les llistes perquè no ens volem morir”

Umberto Eco (Alessandria, Piemont, 1932) és semiòleg i novel·lista, i també un dels intel·lectuals més prestigiosos del món. En aquesta entrevista parla sobre la importància de les llistes, el tema del seu nou llibre i d'una mostra que s'exhibeix al Louvre de París.

EL TEMPS

L'intel·lectual Umberto Eco ha publicat darrerament el llibre *The vertigo of lists* i ha dirigit una exposició al Louvre de París. Llibre i exposició tracten sobre la natura essencial de les llistes.

Senyor Eco, sou considerat un dels intel·lectuals més grans del món i ara heu inaugurat una exposició al Louvre, un dels museus més importants. El tema de la vostra exposició sona molt general: la natura essencial de les llistes, poetes que enumeren coses en els seus treballs i pintors que acumulen objectes en les pintures. Per què vau escollir aquest tema?

—La llista és l'origen de la cultura. És una part de la història i de l'art i de la literatura. Què vol la cultura? Fer comprensible l'infinit. També vol crear un ordre; no sempre, però sovint. I de quina manera, com a éssers humans, afrontem la infinitat? De quina manera mirem d'agafar-nos a allò que és incomprendible? Mitjançant llistes, mitjançant catàlegs, mitjançant les col·leccions dels museus i mitjançant enciclopèdies i diccionaris. Hi ha una atracció per a enumerar amb quantes dones va dormir Don Giovanni: foren 2.063, almenys, segons el llibretista de Mozart, Lorenzo da Ponte. També tenim llistes completament pràctiques: la llista de comprar, la llista dels dissenys, el menú, que són també assoliments culturals.

—Les persones amb cultura han de ser considerades uns guardians que tracten d'imposar ordre allà on impera el caos?

—La llista no destrueix la cultura, la crea. Miris allà on miris en la història de la cultura, hi trobaràs llistes. De fet, hi ha un ordre vertiginós: llistes de sants, exercicis i plantes medicinals, o llistes de tresors i títols de llibres. Pensa en les col·leccions de ciències naturals del segle XVI. Les meves novel·les, val a dir-ho, són plenes de llistes.

—Els comptables fan llistes, però fins i tot les trobeu en les obres d'Homer, James Joyce i Thomas Mann.

—Sí. Però ells, naturalment, no són comptables. A l'*Ulisses*, James Joyce descriu com el protagonista, Leopold Bloom, obre els calaixos i totes les coses que hi ha dins. Això ho veig com una llista literària, i diu moltes coses sobre Bloom. O pren Homer, per exemple: a la *Illiada* intenta transmetre la impressió de la dimensió de l'exèrcit grec. D'entrada usa la similitud:

“Com un gran incendi al bosc que puja enfurismat cap al cim d’una muntanya i la seva llum es veu des de molt lluny; mentre els soldats avancen, la brillantor de les armadures il·lumina tot el firmament.” Però això no el satisfà. No troba la metàfora exacta i per això implora ajut a les muses. Aleshores se li acut la idea d’anomenar molts, molts generals i els seus vaixells.

—**Però fent-ho d’aquesta manera, no s’allunya de la poesia?**

—En principi, pensem que una llista és una cosa molt primitiva i típica de les cultures antigues, que no tenien un concepte exacte de l’univers i per això es limitaven a enumerar les coses a les quals podien posar nom. Però, en la història de la cultura, la llista ha prevalgut una vegada i una altra. No és simplement una forma d’expressió de les cultures primitives. A l’edat mitjana existia una imatge molt clara de l’univers, i hi havia llistes. Una nova visió del món basada en l’astronomia va predominar durant el Renaixement i el Barroc. I hi havia llistes. I la llista preval en l’era postmoderna. I té una màgia irresistible.

—**Però, per què Homer fa una llista de tots aquells guerrers i els seus vaixells, si sap que mai no els podrà esmentar tots?**

—L’obra d’Homer topa una vegada i una altra amb els *topoi* d’allò que no es pot expressar. La gent sempre ho fa. Sempre hem estat fascinats per l’espai infinit, pels estels sense final i per galàxies més enllà de galàxies. Com se sent una persona quan mira al cel? Pensa que no té prou llengües per a descriure allò que veu. Els amants es troben en la mateixa situació. Experimenten la deficiència del llenguatge, la manca de paraules per a expressar els seus sentiments. Però deixen d’intentar-ho? Elaboren llistes: els teus ulls són tan bonics, i també la teva boca, i l’espatlla... i podríem detallar-ho molt més.

—**Per què dediquem tant de temps mirant de completar coses que, realment, no poden ser completades?**

—Tenim un límit, un humiliant i descoratjador límit: la mort. Aquesta és la raó per la qual ens agraden les coses que sabem que no tenen límits i, per tant, final. És una forma d’evitar els pensaments sobre la mort. Ens

“M’agraden les llistes per la mateixa raó que a una altra gent li agrada el futbol o la pedofília. Tothom té les seves preferències”

agraden les llistes perquè no ens volem morir.

—**En la vostra exposició al Louvre, també mostreu treballs extrets de les arts visuals, com ara natures mortes. Però aquestes pintures tenen un marc, o un límit, i no poden representar més d’allò que representen.**

—Al contrari. La raó per la qual ens agraden tant és perquè creiem que som capaços de veure-hi més coses. Una persona que contempla una pintura sent la necessitat d’anar més enllà del marc i veure què hi ha a l’esquerra i a la dreta. Aquesta mena de pintura és veritablement com una llista, un tall de l’infinit.

—**Per què aquestes llistes i acumulacions de coses són tan importants per a vós?**

—Els responsables del Louvre em van demanar si m’agradaria de col·laborar en una exposició, i em van demanar que proposés un programa d’actes. Només la idea de treballar en un museu ja em resultava atractiva. Hi vaig anar tot sol no fa gaire i em vaig sentir com un personatge d’una novel·la de Dan Brown. Fou una experiència estremidora i formidable al mateix temps. Em vaig adonar immediatament que l’exposició tractaria sobre llistes. Per què estic tan interessat en aquest tema? No puc dir realment per què. M’agraden les llistes per la ma-

teixa raó que a una altra gent li agrada el futbol o la pedofília. Tothom té les seves preferències.

—**De tota manera, sou famós pel fet de ser capaç d’explicar les vostres passions...**

—...però no parlant de mi mateix. Mireu, fins i tot des del temps d’Aristòtil hem intentat definir les coses basant-nos en l’essència. La definició de l’home? Un animal que actua de forma predeterminada. Els naturalistes van trigar vuitanta anys a poder definir l’ornitorinc. Es van trobar amb una dificultat inacabable per descriure l’essència d’aquest animal. És terrestre i aquàtic, pon ous i, tot i això, és un mamífer. Per tant, a què s’assemblava aquesta definició? Era una llista, una llista de característiques.

—**Un animal una mica més convencional seria certament més fàcil de definir.**

—Possiblement, però això faria l’animal més interessant? Penseu en un tigre, que la ciència descriu com un depredador. Com descriuria una mare un tigre al seu fill? Probablement utilitzant una llista de característiques: el tigre és gran, un gat, groc, ratllat i fort. Només un químic es referiria a l’aigua com a H₂O. En canvi, jo dic que és un líquid transparent, que es beu i amb el qual podem rentar-nos. Aleshores podem veure finalment de què parlo. La llista és el senyal d’una societat avan-

çada i cultivada perquè ens permet de qüestionar les definicions essencials. Les definicions essencials són primitives en comparació amb la llista.

—**Sembla que digueu que hauríem de deixar de definir les coses i que el progrés consisteix només a comptar i enumerar coses.**

—Pot ser alliberador. El barroc fou una època de llistes. De sobte, totes les definicions científiques que s'havien fet prèviament van quedar invalidades. La gent va provar de mirar el món des d'una perspectiva diferent. Galileu va donar nous detalls sobre la lluna. En el món de l'art, les definicions establertes foren literalment destruïdes i el ventall de temes es va expandir d'una forma tremenda. Per exemple, les pintures del barroc holandès: les natures mortes, amb tots aquells fruits i les imatges d'opulentes estances plenes de tota mena d'objectes. Les llistes poden ser molt anàrquiques.

—**Però també dieu que les llistes poden establir l'ordre. Així, tant l'ordre com l'anarquia són vàlides?**

Això converteix internet, i les llistes que fa el cercador Google, en una cosa perfecta per a vós.

—Sí, en el cas del Google, hi convergeixen totes dues coses. El Google fa una llista, però durant el minut que miro la llista que ha generat, ja ha canviat. Aquestes llistes poden ser perilloses, no per a gent amb una edat com jo, que ha adquirit el seu coneixement d'una altra manera, però sí per la gent jove, per a la qual Google és una tragèdia. Les escoles haurien d'ensenyar l'art de saber discriminar.

—**Voleu dir que els professors haurien d'instruir els alumnes en la diferència entre bo i dolent. Però com ho haurien de fer?**

—L'educació hauria de tornar a ser com els tallers del Renaixement. Allà, els mestres no havien de ser necessàriament capaços d'explicar als seus alumnes per què una pintura era bona des d'un punt de vista teòric, però sí que ho feien de forma pràctica. Això s'hauria de fer a l'escola quan es tracta d'utilitzar internet. El professor hauria

de dir: "Escolliu qualsevol tema, ja sigui d'història o de la vida de les famílies. Busqueu 25 pàgines web diferents i, comparant-los, intenteu decidir quina aporta bona informació." Si deu pàgines descriuen la mateixa cosa, pot ser un senyal que la informació que contenen és correcta. Però també pot ser un senyal que algunes webs simplement copien els errors de les altres.

—**Vós mateix us estimeu més de treballar amb llibres i teniu una biblioteca de 30.000 volums. Potser no us va bé sense una llista o un catàleg.**

—Em sap greu, però, a hores d'ara, en deu tenir uns 50.000, de volums. Quan el meu secretari va voler catalogar-los li vaig dir que no ho fes. El meu interès canvia constantment, i això també afecta la meua biblioteca. Si canvia constantment les teves preferències, la teua biblioteca dirà constantment coses diferents sobre tu. Sense un catàleg em veig obligat a recordar els llibres que tinc. Tinc una estança per a literatura que fa setanta metres de llarg. Hi passo unes quantes vegades cada dia i m'hi sento molt bé. La cultura no és saber quan morí Napoleó. Cultura significa saber com puc esbrinar una cosa en dos minuts. Naturalment, avui dia puc trobar aquesta informació a internet en un tres i no res. Però, com dic, no te'n pots refiar.

—**Heu inclòs una llista feta pel filòsof francès Roland Barthes al nou llibre que heu publicat, *The vertigo of lists* ['El vertigen de les llistes']. Ell enumera les coses que estima i les que no. Adora l'amanida, la canyella, el formatge i les espècies. No li agraden els ciclistes, les dones amb pantalons llargs, els geranis, les maduixes i el clavicèmbal. I a vós?**

—Seria boig si respongués això. Seria com voler-me definir. Vaig quedar fascinat amb Stendhal a 13 anys, amb Thomas Mann a 15 i, a 16 anys, adorava Chopin. Aleshores, vaig passar la meua vida mirant de conèixer la resta. Ara mateix, Chopin torna a ser a dalt de tot una altra vegada. Si a la teua vida interactues amb les coses, tot canvia constantment. I si res no canvia, és que ets un idiota.

EL TEMPS

“Per a la gent jove, les llistes del Google són una tragèdia. Les escoles haurien d'ensenyar l'art de saber discriminar”

Susanne Beyer i Lothar Gorris